

FOTOĞRAF-SANAT İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA GÖRSEL TASARIM ÖĞELERİNİN SANAT ESERİNİ OLUŞTURMADAKİ ROLÜ

İLHAN ÖZKEÇECİ

Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü

ERKAN ÇİÇEK

Öğr. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü
Fotoğraf ve Video Anabilim Dalı
fesiherkan@gmail.com

ÖZ*

Disiplinler arası bağlamda fotoğraf sanatı her zaman önemini korumuştur. Sanat olarak birçok görevinin yanı sıra belge olma özelliği ile de materyal olarak kullanılmıştır. Fotoğraf-Sanat ilişkisi bağlamında görsel tasarım öğelerinin sanat eserini oluşturmadaki rolüne değinilen çalışmada Plastik Öğeler içerisinde yer alan; Çizgi, Ton, Renk, Biçim ve Birlik gibi öğeler görsel ve açıklayıcı örnekler eşliğinde değerlendirilmiştir. Bu makale, Görsel Tasarım Öğeleri çerçevesinde fotoğraf örnekleri merkeze alınarak incelenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın giriş bölümünde; metinle ilgili tanımlamalara, amaç, kapsam ve yöntem gibi konulara yer verilirken, sonraki bölümde Görsel Tasarım Öğeleri fotoğraf örnekleri üzerinden mercek altına alınmıştır. Sonuç bölümünde ise Fotoğraf örnekleri üzerinde Görsel Tasarım Öğeleri değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: sanat, fotoğraf, medya, iletişim, görsel tasarım.

THE ROLE OF VISUAL DESIGN FRAMEWORKS FOR PHOTOGRAPHY- ART RELATIONS

ABSTRACT

Photography as interdisciplinary art is important. The art of photography is the document of art. In this study, the role of visual design elements in the art-related relation is mentioned. Located in Plastic Items; Items such as Line, Tone, Color, Shape and Unity were evaluated in conjunction with visual and descriptive examples. This article has been examined in the framework of Visual Design Elements, centered on photographs. In the introduction section; Texts, definitions, objectives, scope and method are explained. In the next section, photographic examples are given for Visual Design Elements. In the conclusion section, visual design elements are evaluated and discussed on photographic examples.

Keywords: art, photography, media, communication, visual design.

*Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tasarım Fakültesi İletişim Tasarım Bölümü; "Fotoğrafta Estetik, Plastik ve Etik Bilincin Sosyal Medya Ağları İçerisindeki Etkisinin İncelenmesi" konulu Doktora Tezi gereği ve kapsamında hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Fotoğraf kelimesi “ışık” anlamına gelen Yunanca photos sözcüğü ile “resim” anlamına gelen yine Yunanca graphos sözcüğünden türemiştir (Grzymkowski, 2016: 214). Dolayısıyla fotoğraf; ışığı kimyasal ya da elektronik olarak kaydetmek suretiyle kalıcı görüntüler yaratma sanatıdır diyebiliriz.

Faaliyet ve bir kitle iletişim aracı olarak kendine özgü kuralları olan Fotoğraf; toplumda ve sanat alanında geçerliliğini koruyabilen bir sanat olarak çağdaş sanatların içinde yerini ve önemini korumuştur. Disiplinlerarası kural gereği sanatın artık tek başına ele alınmaya başladığı günümüzde fotoğraf sanatı da diğer sanatlarla birlikte işe koşulmaktadır. Çünkü fotoğraf; başlı başına bir malzemedir. Dolayısıyla malzeme ve teknik olarak çeşitli biçimlerde kullanılabilme özelliğini taşımaktadır. Ancak fotoğraf, sadece mekanik ve teknik bir işlem değil, onun da ötesinde diğer sanat dallarıyla bütünleşmeye en yatkın etkinliklerdendir.

Bütün sanatlar arasında bir ilişki vardır ve bu ilişki, farklı sanat alanlarında kullanılan teknikler yoluyla her bir sanat alanının gelişimini, yaratılan eserleri ve birbirleri arasındaki bağları etkiler (Beyhan, 1996: 3).

Sanatları birbirine yakın kılan estetikdir. Her sanat güzelin peşinde koşarken öbür sanatlara da bir şeyler söyler birden çok estetikten söz edilmektedir. “Tüm sanatlar kardeştir, her sanat öbür sanatları aydınlatır” der Voltaire Dufrenne de şunları söyler: “Her sanatın kendine özgü bir tekniği vardır, her sanat özel bir kuruluş biçimini gerektirir; bir tablo bir roman gibi, bir bale bir anıt gibi kurulmuş değildir” (Batuk, 2013: 55). Bu nedenlerle sanat alanları arasındaki sınırlar gün geçtikçe küçülmüş vemiş media, video-kipler bilgisayar animasyonları yeni sanat dalları oluşmuştur.

Susan Sontag’a göre, estetik arayışlar, fotoğrafın toplumsal yönünü ve işlevini de gündemleştirmiştir. Çok az bir zaman içinde de fotoğraf, toplumun bilgilenmesini, gelişmesini, değişmesini ve iletişim kurulmasını sağlayan bir araç haline gelmiştir.

Fotoğraf, başlı başına bir sanat formu olmasa bile, her türlü konusunu sanat eserine çevirme gibi özgül bir kapasiteye sahip olmaktadır. Fotoğrafın bir sanat olup olmadığı meselesinin yerini, artık fotoğrafın sanatlara yeni hedefler bildirmesi gerçeği almaktadır (Sontag, 2008: 178).

John Berger ise fotoğrafın bir sanat olduğu tartışmasına çözüm üretmekten ziyade resim sanatıyla karşılaştırarak çözümsüzlük yaratmıştır. Böylece bu sanatların benzerlikleri, birbirleri üzerindeki etkileri yalnızca biçimseldir; işlev açısından hiçbir ortak yanları yoktur (Berger, 1998: 106).

Temel olarak estetik değer sanatsal fotoğrafta önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle estetiğin alanına girmek sanatın alanına girmektir, sanatın alanına girmek de estetiğin alanına dahil olmaktır. Her zaman estetik sanattaki güzelle ilgilenilmektedir. Afşar Timuçin’e göre her sanat güzeli oluştururken, başka şekiller kullanmaktadır. Kimi tahta yontar, kimi boyaları karıştırır, kimi ise sözcüklerle oynamaktadır. Hepsinin amacı ortaktır: güzele ulaşmayı hedeflemektedir (Timuçin, 2002: 5).

Çalışmanın yöntemine değinmek gerekirse; Literatür taraması yapıldıktan sonra elde edilen fotoğraflar betimlenerek analiz edilmiştir. Bu çerçevede, makaleye kısaca değinmek gerekirse; metinde *giriş* bölümünden sonraki ilk bölüm olan, *Görsel Tasarım Öğeleri* başlığı altında, bir sanat eserini çözümlmek için gerekli olan yollar gibi konulara değinilmiştir. *Çizgi, Ton, Renk, Biçim ve Birlik* başlıklı *ikinci* bölümde ise; Görsel Tasarım Öğelerine dair fotoğraflar örnekler eşliğinde açıklanmış ve elde edilen verilere yer verilmiştir. *Sonuç* bölümünde de, Görsel Tasarım Öğelerine yönelik genel bir değerlendirme yapılmış ve Fotoğrafla Görsel Öğeler arasındaki ilişki tartışılmıştır.

GÖRSEL TASARIM ÖĞELERİ

Sanat eserini çözümlmek için birden fazla yol bulunmaktadır. Bilinen bir resmin fizik elemanlarını ele alır, bunları ayırıp tek veya birbiriyle olan bağlarına göre yorumlayabiliriz. Bu şekilde beş eleman vardır denilebilir: Çizginin ritmi, biçimlerin yığılması, mekan, ışık-gölge ve renk... Bu elemanların değerleri de çoğu zaman bu verdiğimiz sıraya göre sıralanmaktadır. Genellikle bu değer sırası mutlak değil sanatçının zihnindeki sıraya göre son halini bulmaktadır. Biçim bir dış-çizgi ile sınırlanacak ve bu çizginin, cansız kalmaması için kendine göre bir ritmi oluşacaktır. Biçim yığılması, mekan ışık-gölge birlikte incelenmelidir. Hepsi sanatçının mekan duygusunun çeşitli yönleridir. Kütle somut mekandır, ışık-gölge, kütle-mekan münasebetinin sonucudur. Mekan sadece kütlelerin tersidir. Bu bilhassa mimaride açıkça fark edilir, mesela bir katedral içten, duvarların sınırladığı bir mekan, dıştan ise yüzeylerin belirttiği bir kütle olarak görülür. Bir Yunan tapınağı sonuncunun, bir gotik katedral ise ilkinin açık örnekleridir. Yunan mimarı daima boşluk etkisinden kurtulmaya, Gotik mimar ise maddeden sıyrılmış bir mekan ve hafiflik vermeye çalışırdı. Her ikisinin düşüncesi de mekan-kütle, ışık-gölge idi. Tuval üzerine yapılan resimde de manzara detayları ve figür grupları gösterilirken aynı meseleler ortaya çıkar (Read, 2014: 25).

ÇİZGİ

Temel anlamıyla sanat bir sınırlanmayla, belirsizlikten belirliliğe geçiş ile başlar. Gerçekten tarihte ilk sanat (mağara insanının sanatı) dış-çizgi sınırlandırmasıyla başlar. Görsel sanatlarda hatta sadece kütle olmayıp sınırlı bir kütle olan heykel sanatında da çizgilendirme en önemli öğedir. Çizgilendirme o kadar esasl bir özelliktir ki bazı sanatçılar bunun şart olduğunu kabul ederler (Read, 2014: 25).

Çizginin sınırlandırmadan başka birden fazla fonksiyonu bulunmaktadır. Bunları şöyle izah edebiliriz: Ustanın elinde çizgi hem hareketi hem de kütleyle verebilmektedir. Hareketin ifadesi yalnız hareket halindeki eşyaları göstermek değil (bu, sadece gözle seçilenin çizgiye geçirilmesidir), bundan başka estetik bakımdan çizginin kendi başına bir hareket kazanmasıdır; bunu sayfa üzerinde, her türlü benzetme kaygısından uzak bir zevk içinde oynayarak yapar. Botticelli, Blake gibi batılı ressamlar sayabiliriz ama çizginin bu özelliği bilhassa doğu sanatında (Japon ve Çin resim, desen ve tahta kesmelerinde) görülür ve çizgi gereğince düzenlendi mi ritim kendiliğinden oluşur. (Read, 2014: 26).

Fig. 1 Görsel tasarım öğelerinde çizgi fotoğrafı, foto. Erkan Çiçek, Ekim 2012, Türkiye.

Yukarıda ki fotoğrafta da görüldüğü gibi bir fotoğrafta çizgiler; yollar, dikey ve yatay binalar, yapılar, akarsular, insan bedeninin biçimleri, tepeler, gölgeler gibi binlerce şekilde karşımıza çıkarak anlam kazanmaktadır. Çizgiler bir tek hareket ve yönü belirtmez, tonlar, nesnelere, ışık ve gölge arasında bir sınır meydana getirmektedir. Çizgiler çerçeveyi oluşturur. Birbirine paralel yatay çizgiler perspektifi oluşturur, diyagonal çizgiler dinamiktir. Eğriler akıcıdır ve yumuşaktır. Doğada ve çevremizde yer alan düz ve eğri çizgiler fotoğrafta farklı yapıların ve duyguların ortaya çıkmasını sağlar (Terzi, 2006: 31).

Kütle ya da somut biçimi gösterebilme özelliği çizginin bilinen en önemli özelliğidir. Bu özelliği çizgiye genellikle büyük ustalar verebilir ve bu özellik, kesintisiz dış çizgiden hafif ayrılmalarla oluşturulur. Nesne ya da eşyanın köşelerine doğru çizgi daha sınırlı ve daha duygulu bir hal alır, kıvraklaşır ve içten bir duygululuk kazanır; kesintisiz devam edeceğine tam yerinde kırılır, birbiri içinde kaynaşan yüzeyleri göstermek üzere yeniden desenin gövdesine sokulmaktadır. Çizginin gördüğü iş her şeyden önce bir seçmedir, göstermekten çok hissettirir. Değersel olarak çizgi bir konuyu en özlü ve soyut gösterme yöntemidir. Resimli bir stenografi... Çizginin alışılmış resim kurallarını incitmeksizin bu kadar soyut olabilmesi insanı şaşırtır. Mesela, ağaç yapraklarının çeşitli gösterilişlerini düşünelim, burada da estetik hayatımızda geleneğin oynadığı önemli rolü görüyoruz (Read, 2014: 26).

Çeşitli kompozisyon çizgilerinin yorumlanması şu şekildedir;

- Düz çizgiler erkeksilik, kudret ifadesidir.
- Yumuşak nitelikli çizgiler dişilik, narin nitelikler ifadesidir.
- Keskin kavisli çizgiler devinim ve canlılık ifadesidir.
- Gittikçe incelen uçları olan uzun dikey kavisler asil bir güzellik ve melankoli ifadesidir.
- Uzun yatay çizgiler sükunet ve huzur ifadesidir, işin ilginç yanı, bu çizgiler hız da anlatabilir, çünkü iki nokta arasında en kısa yol düz bir çizgidir.
- Uzun dikey çizgiler kudret ve ağırbaşlılık ifadesidir.
- Aşağıdaki görselde görüldüğü üzere kıvrımlı çizgi; ters "S" biçiminde olan bu çizgi çeşidi, içsel bir uyumu ve dengeyi temsil eder. Görsel sanatlarda Klasik Yunan'dan beri kullanılır (Uysal, 2007: 84-85).

Fig. 2 Düz çizgi ve kıvrımlı çizgi fotoğrafından örnek,
Joseph Mascelli, *Sinemanın 5 Temel Ögesi*.

Genellikle çizgiyi de resmi de yaratan içgüdüler aynıdır, Masaccio'dan Tiepolo'ya kadar Rönesans'ın bütün büyük ressamı aynı zamanda büyük çizgi ustalarıdır. Modern bir ressam olan Picasso'ya bakalım, çabuk ve zıt üslup değişmesiyle bizi şaşırtan bu ressamın asıl ustalığı az bir gayretle üç boyutlu biçimi veren desenlerinde ortaya çıkmaktadır. Dehanın çizgisindeki damgayı her yerde ve her zaman bulabiliriz. Bu özellik güzel sanatlarda o kadar yaygındır ki insan kolayca Blake'nin görüşüne düşerek çizgiyi tek önemli özellik sayabilir. Fakat ton dediğimiz özellik de o kadar yaygındır ve belki de ifade aracı olarak aynı değerdedir (Read, 2014: 26).

TON

“Ton” kelimesi birçok sanatta kullanılır. Belkide ilk defa müzikte kullanıldı, fakat 16. yüzyılda sanat eleştirisinin başlamasıyla resimde de kullanılmıştır (Read, 2014: 27).

“Modern Painters” isimli eserinde Ruskin resimde ton anlamını açıklamaya çalıştı: “Ton kelimesinden iki şey anlarım: İlki, nesnelerin maddeleri ve aralarındaki uzaklığa göre değişen koyulukları bakımından birbirleriyle olan bağıntıları ve tam rölyefleri, bir de gölgelerin resmin esas ışığıyla olan mükemmel bağıntısı... İkincisi aynı ışığın sadece değişik dereceleri gibi görünecek şekilde gölgelerin renkleri ve ışıkların rengi arasında tam bir bağıntı kurmak.” (Read, 2014: 27).

Yukarıdaki tanım çok açık olmadığı için belki de konuyu teknik gelişmesini göstermekle daha iyi belirtebiliriz. Üç boyutlu kütleyi sınırlarla göstermek probleminden sonra kütleyi ışıkla vermek problemi oluşmuştur. Çizgi bir soyutlaştırmadır: Eşyanın görsel görünüşünü veremez, çizgi görünüşünü sadece bir işaretle belirterek bir nesnenin ışığını sezdirebilir. Aslında çizgi maddenin objektif gerçeği diyebileceğimiz şeyle ilgilendir. Aşağıdaki görselde de görüldüğü üzere ışık akıcıdır: Kuvvetinin derecesi ile yansıma açısı aynı kalmayan, değişen bir olgudur. Bu nedenle ışık çizgi gibi statik ve kesin bir araçla gözler önüne serilmemektedir.

Fig. 3 Görsel tasarım öğelerinde ton fotoğrafı, foto. Erkan Çiçek, Aralık 2014, Tunceli.

Sette çekim esnasında kullanılan ışık miktarı ve bunun sahneye dağılımı kontrasta etki eden önemli bir unsurdur. Yumuşatıcı filtreler veya toplayıcı ve ışığı sert karakterli hale getiren spotlar, ışığın direkt sahneye düşmesi ile tavandan yansyarak sahneye düşmesi arasındaki fark, ışığın set içinde dizilimi ve kullanılan yansıtıcılar, sahnenin, daha sonra da filmin genel kontrastını düzenleyen elemanlardır.

Görüntü yönetmeni ayrıca kontrastı artırmak için klasik banyo prosedüründe de birtakım değişiklikler yapabilir. Banyonun gücünde, ısısında ve süresinde oynayarak benzer sonuçları elde edebilirler (Uysal, 2007: 105).

Yukarıdaki fotoğrafta da resmedildiği gibi kontrast artınca tonların geçişleri belirginleşir, çünkü orta değerler azalır, açık ve koyu tonlar görüntüye hakim olur. Buna karşılık fotoğrafçı, amacı doğrultusunda birbirine çok yakın açık veya koyu tonları kullanarak da izleyicinin ilgisini çekebilir.

Genelde açık tonlardan oluşan fotoğraflara high key, koyu tonlardan oluşan fotoğraflara ise low key adı verilir. Siyah beyaz fotoğrafta konunun kontrastını değiştirmek için pozlandırma ve karanlık oda teknikleri kullanılmaktadır. Kimi fotoğraflarda tek renk hakimdir. Fotoğrafçı bu rengi, izleyici üzerinde uyandırmak istediği duygu ve düşüncelere göre belirler. Aynı rengin tonlarından oluşan fotoğraflara monokrom fotoğraf denir (Kafalı, 1998: 49).

RENK

Renk; görsel öğelere eklenerek gördüğü iş kısaca resmin gerçeğe uygunluğunu kuvvetlendirmektir.

Rengin bu şekilde kullanılmasına doğal denebilir, fakat bu tek kullanım olmaktan çok uzaktır. Gerçekten Constable'ın desenlerini ve on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısındaki fotoğraf gibi resimleri bir yana bırakacak olursak, sanat tarihinde rengin doğal kullanılışı çok azdır ve Turner'la Empresyonistlerin denemelerinin gösterdiği gibi bunu tayin etmek çok güçtür. Tabiatta gerçek renkleri gördüğümüzde onların gerçekten çok uzak olmalarından şikayet ederiz (Read, 2014: 29).

Aşağıdaki fotoğrafta da yansıtıldığı üzere çevremizdeki nesnelerin renkleri onların emdiği ve yansıttığı ışıkların renkleri ile belirlenmektedir. Toplamsal ve çıkarımsal renk sistemleri renklerin oluşumunu açıklar. Bir de renklerin psikolojik etkileri ve benzer ve zıt renklerin fotoğrafta kullanımı anlamı etkileyen faktörlerdir (Terzi, 2006: 33).

Fig. 4 Fotoğrafta renk, <http://121clicks.com/inspirations/feel-the-color-inspiring-examples-of-red-color-photography/24.11.2016>

Renkli fotoğrafçılığın vazgeçilmez ögesi olan renk, ışığın niteliklerine bağlı olarak değişim gösterir. Örneğin yukarıdaki fotoğrafta Sert (kontras) ışık altında renkler daha canlı görünürken, yaygın ("difüz") ışık altında renkler yumuşak ve solgundur. Anlatım yöntemimize bağlı olarak her iki durumda da ilgi çekici fotoğraflar oluşturulabilir.

Aşağıdaki fotoğrafta ise renkler arasında uyum sağlayarak güçlü bir etki yaratmak mümkün iken karşıt renklerle daha güçlü kompozisyonlar da oluşturulabilir.

Fig. 5 Görsel tasarım öğelerinde renk fotoğrafı, foto. Erkan Çiçek, Temmuz 2016, Amsterdam

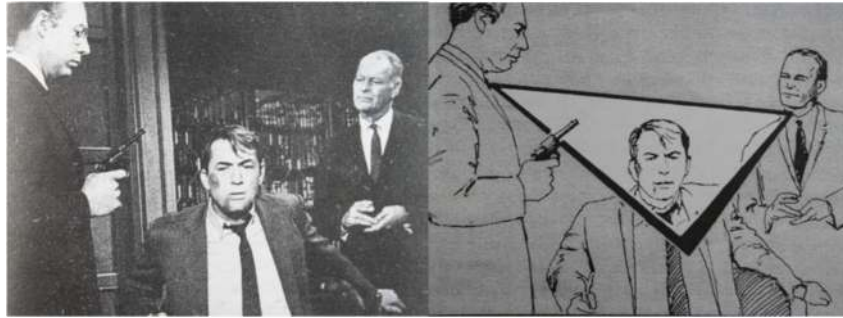
BIÇİM

Biçim; özellikle sanat eseri olan bir resimdeki diğer öğeler içerisinde en güç anlaşılandır. Metafizik meseleleri içine almaktadır. Örneğin Platon, bağıntılı ve mutlak biçimi ayırt eder, bu ayırma resimdeki biçim analizine de uygulanmalıdır. Platon bağıntılı biçim ile yaşayan varlıklarda yada onların benzetmelerindeki ölçü ve güzelliği taşıyan biçimi demek istiyor.

Mutlak biçimden ise “çark, cetvel ve gönne” ile yaşayan eşyalardan elde edilen “doğru, eğri, yüzey ve katı biçimlerin” meydana getirdiği şekil ve soyutlaştırmayı kastediyordu. Platon, şeklin bu değişmez tabii ve mutlak güzelliğini, başka şeylerle karşılaştırmaksızın kendi içinden bir güzelliği olan saf ve pürüzsüz bir ses tonuna benzetir (Read, 2014: 30).

Biçim; çevremizdeki nesnelere bir diğerinden ayırt etmeyi sağlamaktadır. Işık ve gölge biçimlerin temel kaynaklarıdır. Form ya da diğer deyişle Biçim; dış sınırları belirleyen renk ve kapalı çizgilerle meydana gelmektedir. Temel biçimler dikdörtgen, üçgen ve dairelerdir. Diğer biçimler bu üç temel biçimin birleşimi veya bozulmuş halidir. Her bir biçim kendine özgü anlama sahiptir. Görüntünün yapılandırılması bu üç temel biçimin çerçeve içinde yerleştirilmesiyle olur. Kare biçimler dikdörtgenlere göre daha durağan görünürken, üçgenler her bir kenarı bir diğerine destek olan, iki diyagonal kenarıyla dinamizmi verirken, yere oturan tabanıyla durağanlığı, dengeyi simgeleyen mükemmel biçimlerdir. Üçgenler, dörtgenlerle birlikte kullanılarak güçlü kompozisyon öğeleri oluştururlar. Daireler ise daha doğal görünüme sahiptir ve çerçeve içinde dörtgen ve üçgenlerden daha önce dikkati çeker, güçlü bir yapısı vardır. Bu yapı bakışların daire üzerinde toplanmasını sağlar. Kare ve dikdörtgenler çerçeve içersine yerleştirilirken çerçevenin kenarlarına paralel olmaları tercih edilir. Bunun dışı durumlarda fotoğrafın dengesi bozulur (Terzi, 2006: 31-32).

Aşağıdaki görselde de görüldüğü üzere tüm nesnelere bir formu vardır. Fiziksel formlar tanınabilir ama izleyicinin gözünün hareket ederek, bir cisimden diğerine gitmesiyle oluşan formlar, kolayca fark edilmezler. Pek çok soyut form izleyicinin zihninde birkaç fiziksel nesne tarafından yaratılan uzam içinde var olur. Bir kişi ya da nesneden diğerine yapılan göz hareketi bir üçgen bir daire vs. formları tanımlayabilir. Birçok tecrübeli kameraman bilinçaltından belirli kompozisyon formlarını hiç çözümlenmeden kullanır. Örneğin üçgen bir form piramidin bütünlüğünü, gücünü ve dengesini çağırır. Gözü bir noktadan öbürüne dışarı kaçmadan taşımanın bir yolu, kapalı ve kuvvetli bir formdur (Uysal, 2007: 86).

Fig. 6-7 Ters üçgen kompozisyon fotoğrafı ve taslak fotoğrafı, Universal City Studios arşivinden, Joseph Mascelli, *Sinemanın 5 Temel Ögesi*.

Dairesel ya da oval bir form izleyicinin dikkatini toplu ve canlı tutar. Dairesel bir nesne veya kompozisyon etrafında dolaşan gözler, konsantrasyon dağılmadan kompozisyon içinde kalabilir. Haç biçimi, ortalanabilecek bir kompozisyon formu değildir,

çünkü dört koluyla her yere eşit uzanır. Haç, birliktelik, kudret uyandırır. Hıristiyan toplumunda hayranlık uyandırıcı ve kudretli olması Tanrıyı işaret etmesinden kaynaklanır. “L” biçiminde formlar resmîyetten uzaktır. Tabanla dik bölümü bir arada verdiklerinden çok esnektirler. “L” şekli tabanı ile sükunet, çerçevede yükselen kişi ya da nesnenin kullanımı yolu ile de ağırbaşlılık sağlayabilir. En güçlü “L” kompozisyonu dikey kısmı çerçeveyi sağdan veya soldan dikey olarak 1/3'e bölen çizgi ile çakıştığında olur (Uysal, 2007: 86-87).

BİRLİK

Birlik, aslında çekim yapmadan önce yapmamız gereken ilk seviyedir. Fotoğrafın daha etkili, daha çarpıcı ve anlatım gücündaha kuvvetli olması için, hedef dışında kalan diğer bütün görüntüleri ayıbir düzen kurmak gerekmektedir.

Birlik ilkesi düzenlenen görselin kendi içinde bütün halinde olması, yeterli ve eksiksiz olması anlamına gelir. Bu kural bozulsa bile bilinçli bozulur ve anlatımı desteklemek içindir. Işıklı alanlar ve koyu alanlar birbirini tamamlar ve eksiksiz bir sahne oluştururlar (Uysal, 2007: 76).

Fig. 8 Görsel tasarım öğelerinde birlik, foto. Erkan Çiçek, Kasım 2013, Hollanda.

Yukarıdaki örnek fotoğrafta gözler önüne serildiği üzere kusursuz bir sanat eserinde bütün elemanlar birbirine bağlıdır; bunlar birleşerek bir bütün kurarlar; bu bütünün değeri ayrı ayrı elemanların toplamının değerinden daha üstündür büyüktür.

Whistler boyalarını aklıyla birbirine karıştırdığını söyler; Almanya'da insan kanıyla resim yapar denir; bu sözlerden şunu anlarız: Bir resmin elemanları ona hakim olan ve düzenleyerek onları bir bütün haline sokan şahsiyet sayesinde birleşirler. Bu birlik ressamın önündeki eşyayı doğrudan doğruya kendi heyecanlarıyla kavramasından doğar. Resmin fizik elemanlarını incelemeyi bitirdikten sonra, sanatçının benliğinin ifadesi olan bu elle tutulmayan elemanı da göz önünde bulundurmalıyız; bu eleman konu, devir, soy ve madde bakımından ortak özelliklerin bulunmasına rağmen bambaşka sonuçlara götürebilir (Read, 2014: 32-33).

Sanat eseri düşünceden çok duyguda belirir, gerçeğin doğrudan doğruya ifadesinden çok bir semboldür. Benim burada sadece açıklamak için gösterdiğim şekilde bir sanat

eserini düşünce yoluyla incelemek ondan hoşlanmamıza el vermez. Böyle bir hoşlanma, sanat eserini bütünlüğüyle doğrudan doğruya kavramaktır. Bir sanat eseri bizi her zaman şaşırtır; eserin ne olduğunu düşünmeye vakit kalmadan o bize yapacağı etkiyi yapmıştır (Read, 2014: 32-33).

SONUÇ

Özellikle bugünün toplumu geçmiş hiçbir kuşakta benzerine rastlanılmamış ölçüde etkileme ve etkilenme noktasında fotoğrafa bağımlı olarak yaşamaktadır. İnsanlar bağımlılık noktasında bazen kendi iradesi ile katılım sağlarken bazen iradesi dışında katılım sağlayarak figüran haline gelebilmektedir. Zira sosyal medya ortamlarında kullanılan görsellerde olayın taraflarının rızasına göre paylaşım yapıp yapmadığı tartışmalı bir konudur.

Teknoloji ve akıllı telefonlardaki gelişmeler fotoğraf çekmeyi çok kolaylaştırdı. Tamda bu noktada fotoğraf çeken birinin sosyal ağlarda paylaşımlarda bulunması fotoğraf sanatına yeni bir görev ya da bilinç gereksinimi eklemiştir. Şunu belirtmek gerekir ki; bu bilinç gereksinimi mi; görsel tasarım öğelerinin fotoğrafta kullanılır duruma gelmesidir. Fotoğraf, günümüz dünyasında kendini ifade etmek için kişisel bazda başvuru bir yoldur; fotoğraf bizim ilgi alanlarımızı ve bir birey olarak kim olduğumuzu anlatır. Böyle bir durumda bizi toplum içerisinde ayrıcalıklı kılan unsur; Görsel Tasarım Öğelerinden Çizgi, Ton, Renk, Biçim ve Birlik öğelerinin yaptığımız fotoğraf paylaşımlarında işe koşturmaktır; Diğer deyişle bizi farklı kılan özelliğimiz bilinçli bir sanat üretisi tüketicisi olmak şeklinde özetlenebilir.

Fotoğraf-Sanat ilişkisi bağlamında görsel tasarım öğelerinin sanat eserini oluşturmadaki rolüne değinilen çalışmada Plastik Öğeler içerisinde yer alan; Çizgi, Ton, Renk, Biçim ve Birlik gibi unsurlar, görsel ve açıklayıcı örnekler eşliğinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede fotoğraf sanatının belge niteliği taşıması dolayısıyla önemi dün olduğu gibi bugünde bilinmektedir. Zira; Geleneksel medyada fotoğraf gazetede ki yazılanları anlaşılır kılarak tamamlarken; Yeni medyada da sayfalar dolusu yazı yerine paylaşılan bir fotoğraf ile merakımızı anlatma gücüne sahip olmaktayız. Ortaya çıkan anlatılarda fotoğraf görselinin algılamada en az yazılanlar kadar etkili olduğu bilinmektedir. Örneğin hedef kitle üzerinde etki bırakmak ve içeriğimizi anlatmak için fotoğraf kullanmak her zaman işlevsel bir yoldur. Tamda bu noktada fotoğrafı sanat yapan görsel tasarım öğelerinin bilinçli ve yerinde kullanımı gereksinim olacağı kanaatindeyim. Aslında sosyal paylaşım ağlarında paylaşılan fotoğraf görsellerini ekranları içerisinde biricik ve tek kılacak olanda zaten bilinçli tasarımıdır.

Son olarak şunu belirtmek gerekir ki; bu makalede fotoğraf kullanıcı olarak herhangi bir amaçla ortaya koyduğumuz fotoğraf görselleri üzerinde görsel tasarım öğelerinin etkisini örnekler üzerinde açıklama şansını yakaladık ve uyguladık. Zira günümüz sosyal paylaşımlarının baş öznese fotoğraf öğesi gün geçtikçe dahada önemli hale gelmektedir.

KAYNAKLAR

- Berger, John.1998. *O Ana Adanmış*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Beyhan, Özdemir.1996. *Dil Yetisinin Evrimi Bağlamında Müdahale Sorunsalı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Batuk, Hasibe Nurşen. 2013. *Fotoğrafın Resim Sanatı Üzerindeki Etkisi Ve Görsel Sanatlar Eğitiminde Kompozisyon Kurmadaki Yeri Ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Çiçek, Erkan.2013. *İz(M) Fotoğraf Sergisi*, İstanbul, Yüksel Sabancı Sanat Merkezi.
- Çiçek, Erkan. 2012. *Çizgi*, Fotoğraf Arşivi, İstanbul.
- Çiçek, Erkan. 2016. *Renk*, Fotoğraf Arşivi, Amsterdam.
- Grzymkowski, Erik. 2016. *Sanat 101*, İstanbul: Say Yayınları.
- Kafali, N.Nihal. 1998. *Still Life Fotoğrafta Tasarım*, Sanatta Yeterlilik Eser Metni, İstanbul.
- Read, Herbert. 2014). *Sanatın Anlamı*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- MEB. 2011. *Fotoğrafta Temel Kompozisyon*, Ankara.
- Sontag, Susan.2008. *Fotoğraf Üzerine*.
- Terzi, Mehtap Us. 2006. *Fotoğraf Okuma Ve Eleştiri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Timuçin, A. 2002. *Estetik*, İstanbul: Bulut Yayınları.
- Uysal, Tuna.2007. *Fotoğrafi Ve Sinematografinin Görsellik İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/grafik/moduller/fotograf_ftp_goruntu_duzenleme.pdf /25.11.2016.

Notlar

- a) Çalışmada; Öğr. Gör. Erkan Çiçek'in 2016 yılında Yüksel Sabancı Sanat Merkezinde (İstanbul) gerçekleştirdiği İZ(M) Fotoğraf Sergisi çalışmalarından, yararlanılmıştır (Bkz. İlgili Sergi adresi: <http://www.yssmgaleri.yildiz.edu.tr>).
- b) Bu makale; Doktora Tezi Danışmanlığını Sn. Prof. İlhan Özkeçeci'nin yaptığı ve Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tasarım Fakültesi İletişim Tasarım Bölümü; "Fotoğrafta Estetik, Plastik ve Etik Bilincin Sosyal Medya Ağları İçerisindeki Etkisinin İncelenmesi" konulu Doktora Tezi gereği ve kapsamında hazırlanmıştır.
- c) Görsel Tasarım Öğelerinden; *Çizgi, Ton, Renk, Biçim ve Birlik ile ilgili örneklerde* Öğr. Gör. Erkan Çiçek'in Fotoğraf Arşivinden faydalanılmıştır.